

LAPIN LIITTO

MARRASKUU 2021

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

LAPIN LAAJAKAISTAN TOIMIJARAPORTTI

LAPIN MAAKUNNAN LAAJAKAISTARAKENTAMISESTA TOTEUTETUN
TOIMIJAKYSELYN TULOKSET

JUKKA RINNE & SARI PELTONIEMI
LAPIN LIITTO / KUITUA KUNTIIN -HANKE
www.lapinliitto.fi

SISÄLLYSLUETTELO

Kysely.....	2
Toteutus.....	2
Vastaajat.....	2
Laajakaistan asema Lapissa	4
Laajakaistan aluetaloudelliset vaikutukset.....	4
Laajakaista osana Lapin muuta kehitystyötä.....	6
Lappi toimintaympäristönä	8
Laajakaista kuntien päätöksenteossa.....	8
Lappi laajakaistan investointikohteena	10
Laajakaistan tärkeimmät kehityskohteet Lapissa.....	12
Datakeskusten rooli Lapin kehittämisessä	13
Mobiiliyhteydet ja yleispalveluvelvoite	14
Julkiset tuki-instrumentit.....	16
Koordinaatio ja yhteistyö Lapin laajakaistarakentamisessa	18
Päätelmät	23
Yhteenvetoa	23
Eväät jatkolle	25

KYSELY

Toteutus

Lapin kunnissa on tunnistettu tarve laajakaistayhteyksien kehittämiseksi ja osana tätä kehittämisprosessia käynnistyi muun muassa Lapin liiton hallinnoima Kuitua kuntiin: Lapin kuntien laajakaistarakentamisen kehittämishanke, jossa mukana on 16 Lapin kuntaa. Hankkeen tavoitteiksi asetettiin sekä kuntien valmiuksien ja mahdollisuuksien kehittäminen laajakaistarakentamisen toteuttamisessa, että maakunnan uuden laajakaistaohjelman laatiminen.

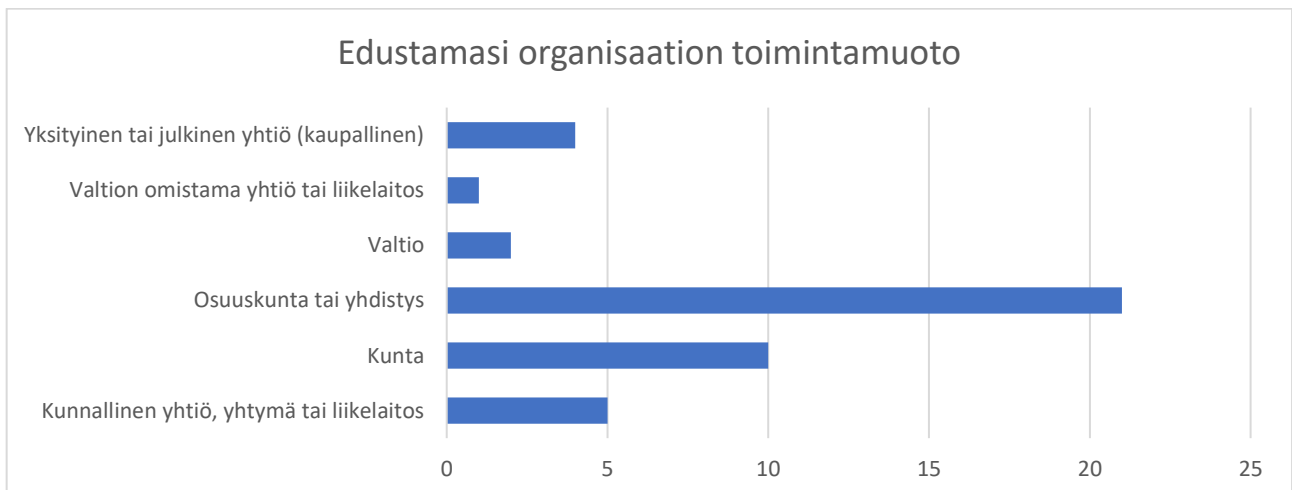
Laajakaistaohjelman tavoitteena on edistää maakunnan laajakaistayhteyksien tarjontaa erityisesti laajakaistalain mukaisen rahoituksen avulla. Osana ohjelman valmistelutyötä tavoitteena oli selvittää Lapin alueella laajakaistan parissa toimivien yritysten ja osuuskuntien, sekä asiantuntijoiden, virkamiesten ja sidosryhmien näkemyksiä aiheesta. Lisäksi pyrittiin tunnistamaan myös kehityskohteita, joita jatkossa laajakaista-asiaan liittyen tulisi huomioida tai edistää aiempaa paremmin. Vastaavaa kyselyä ei ole aikaisemmin toteutettu Lapissa, mikä teki kysymystenasettelusta haastavaa.

Kysely toteutettiin sähköisesti Microsoft FORMS -kyselynä. Vastauspyyntö lähetettiin sähköpostitse noin 100:lle Lapissa toimivalle potentiaaliselle vastaajalle, jotka edustivat alan yrityksiä, paikallisia tietoverkko-osuuskuntia, kuntia ja muita laajakaista-asiaan liittyviä sidosryhmiä. Kysely oli vastattavissa koko syyskuun ajan. Alkuperäinen vastauspyyntö lähetettiin 31. elokuuta, ja muistutusviestit 17., 24. ja 29. syyskuuta. Kaikkiaan kyselyyn vastasi 43 vastaajaa.

Kysymyksiä oli kaikkiaan 27 kappaletta, joista osa oli mahdollista ohittaa vastaamatta. Kysymysten teemat liittyivät muun muassa laajakaistan aluetaloudellisiin vaikutuksiin, investointeihin ja kehitysnäkymiin. Esi-merkkinä muista kartoitetuista asioista ovat yleispalveluun ja yhteistyöhön liittyvät teemat. Kyselyyn vastaaminen tapahtui anonyymisti, eikä henkilötietoja kerätty.

Vastaajat

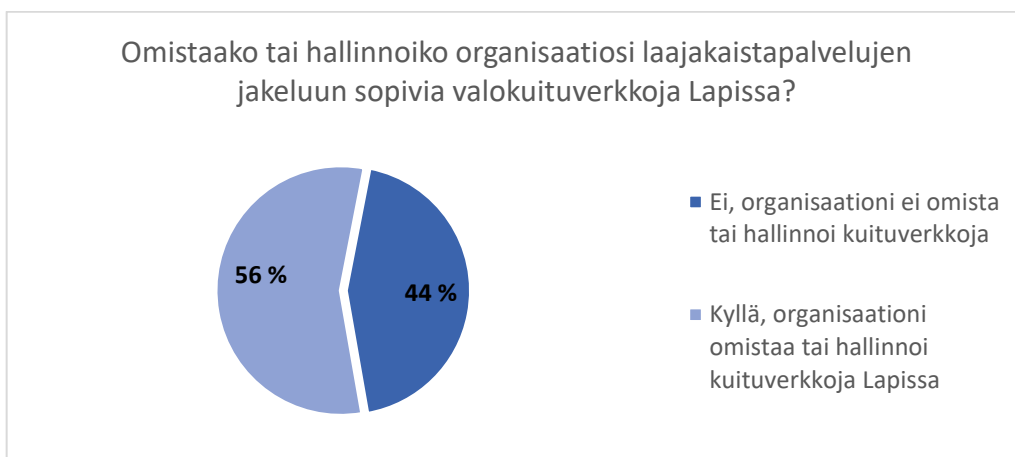
Suurin vastaajaryhmä (21) edusti vaihtoehtoa osuuskunta tai yhdistys, joka ainakin osittain tarkoittaa paikallisia kyläverkkoja. Kuntien ja kuntayhtiöiden edustajien vastauksia kertyi yhteensä 15 kappaletta. Kaupallisia yhtiöitä edusti 4 vastaajaa, valtiollisia toimijoita 3 vastaajaa.

Vastaajista yli puolet oli johtavassa tai päättävässä asemassa organisaation laajakaistarakentamiseen liittyvissä asioissa. Toiseksi eniten vastasi laajakaista-asiassa valmistelijan ja/tai esittelijän asemassa olevat.

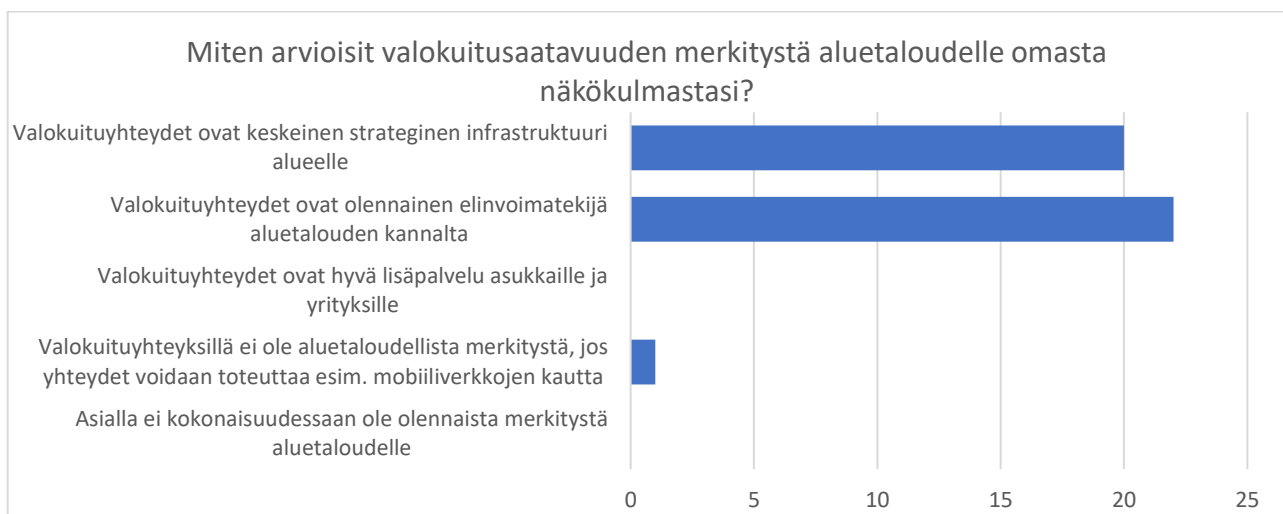
Yli puolet vastaajista kertoi organisaationsa omistavan tai hallinnoivan laajakaistapalvelujen jakeluun soveltuvia valokuituverkkoja Lapin maakunnan alueella.

LAAJAKAISTAN ASEMA LAPISSA

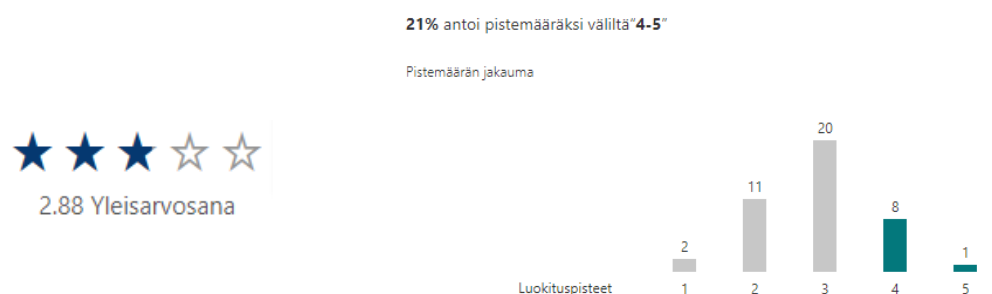
Laajakaistan aluetaloudelliset vaikutukset

Vastaajilta tiedusteltiin aluksi yleisellä tasolla, miten he näkevät valokuitusaatavuuden merkityksen aluetaloudelle. Koska kysely oli suunnattu toimijoille, jotka tavalla tai toisella ovat tekemisissä laajakaista-asioiden kanssa, ei ole yllättävää, että lähes kaikki vastaajat kokivat valokuitusaatavuuden merkityksen aluetaloudelle erittäin tärkeäksi. 22 vastaajaa valitsi vaihtoehdon, jossa saatavuus kuvattiin olennaiseksi elinvoimatekijäksi – ja 20 vastaajaa vaihtoehdon, jossa saatavuus määriteltiin keskeiseksi strategiseksi infrastruktuuriksi. Vain yksi vastaaja katsoi, ettei valokuitusaatavuudella ole aluetaloudellista merkitystä, jos yhteydet voidaan toteuttaa muilla tavoin.

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan, kuinka hyvin heidän mielestään valokuidun vaikutukset aluetalouteen tunnistetaan. Sen arvioiminen osoittautui ehkä hieman vaikeaksi, koska suurimman vastausmäärän sai neutraalia näkemystä edustava vaihtoehto (3). Toisaalta vaikutusten tunnistamisessa voidaan nähdä myös parantamisen varaa, koska hyviä arvosanoja annettiin hyvin vähän. Vastausten yleisarvosanaksi muodostui 2.88, joka sijoittaa sen aavistuksen negatiiviselle puolelle.

Kuinka hyvin valokuitusaatavuuden vaikutukset aluetalouteen mielestäsi tunnistetaan yleisesti?

Vastaajien oli mahdollista syventää antamaansa vastausta avoimella kommentilla. Tarkentavissa vastauksissa osa vastaajista koki, että vielä toistaiseksi aluetaloudellisten vaikutusten tunnistaminen vaihtelee ja on osin valikoivaa.

Yhteiskunta muuttuu ja digitalisoituu loppukäyttäjistä aina yhteisöjen ja kuntien kautta maakuntiin /valtioon/globalisaatio -kehitykseen. Tunnistetaan rajoitetusti eli on aika paljon kiinni henkilöstä/yhteisöstä/julkishallinnosta jne. Tiedotus avain asia asioiden edistämiseen, sekä selkeä toiminta.

Yhteyksien vaikutus elinkeinotoimintaan tunnistetaan, mutta huonommin esimerkiksi etätyölle tai asiantuntijatyölle. Valokuidun merkitystä väestönkehitykselle ei tunnisteta. Valokuidun merkitystä palvelujen kehitykselle ei riittävästi tunnisteta. Suomi on jäljessä esimerkiksi Ruotsia vuosikymmeniä sellaisen vaikuttavuuden arvioinnin tekemisessä, josta vaikka kunnalliseen tai valtiolliseen päätöksentekoon saataisiin tukea valokuidun rahoituksen näkökulmasta.

Etenkin koronan myötä lisääntyneen etätyön koettiin vaikuttaneen myönteisesti valokuituyhteyksien arvostukseen, mutta laajamittaisempien mahdollisuuksien tunnistaminen arvioitiin edelleen vajaaksi:

Korona-aika nosti etätyön ja erityisesti molempiin suuntiin nopeat ja tasalaatuiset yhteydet hyvin esille. Mobiiliverkko ei siihen kykene. Valitettavasti etätyö nähdään vielä vain yksilökohtaisena ratkaisuna. Ei huomata, että hyvät yhteydet voivat synnyttää tai tuoda alueelle luovilla/digitaalisilla aloilla toimivia yrityksiäkin. Digitalinen tuote kulkee kilpailukykyisesti ilman kuljetustukea kaukaakin erämaasta. Vaikutusten arviointia voitaisiin parantaa, jos muutkin tahot kuin verkon rakentanut vähävarainen ja -väkinen osuuskunta olisivat asiasta kiinnostuneita.

Laajakaistan käyttö tuo alueelle etätyöntekijöitä, mutta sen eteen voisi tehdä enemmän töitä eli markkinoida aluetta etätyömahdollisuuksiin. Totta kai uudet asukkaat ovat kunnalle positiivinen asia monessakin mielessä. Uudet asukkaat näkyvät kunnan taloudessa, joten se on kai helpoin tapa arvioida vaikutuksia.

Osa vastaajista kuitenkin koki, että valokuitusaavuuden arvostus tulee jatkossa yhä kasvamaan, ja muodostumaan keskeiseksi edellytykseksi muun muassa uusien kiinteistöjen kaupassa:

Kiinteistöjen valokuituyhteys on tärkeä. Uskoisin, että jatkossa kiinteistöjen valokuituyhteys tai mahdollisuus liittyä valokuituverkkoon nousee entistä tärkeämmäksi tekijäksi esim. myytävien tonttien ja kiinteistöjen osalta.

Vastauksissa kuitenkin harmiteltiin, että etenkin osa julkisista toimijoista on herännyt valokuituasiaan vasta nyt, eikä esimerkiksi silloin kun osallistuminen olisi voinut auttaa alueella jo toteutettuja investointeja:

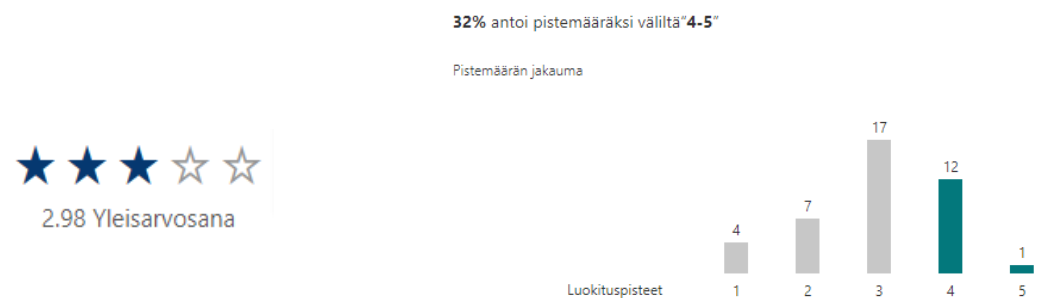
Metsähallitus on nyt herännyt huomaamaan valokuituyhteyksien tärkeyden mökkikaava-alueillaan myyntivalttina, verkon rakentamisaikana yhteyksistä ei oltu kiinnostuneita.

Useassa vastauksessa korostettiin tiedottamisen ja markkinoinnin merkitystä vaikutusten tunnistamisen parantamisessa. Valokuitusaatavuutta tulisikin usean vastaajan mielestä markkinoida selvästi nykyistä enemmän, koska sen arveltiin vaikuttavan positiivisesti alueen houkuttelevuuteen ja elinvoimaisuuteen.

Laajakaista osana Lapin muuta kehitystyötä

Laajakaistayhteyksien kehittäminen koettiin huomioitavan kohtalaisesti osana Lapin alueen muuta kehitystyötä ja investointeja, yleisarvosanan asettuessa lähes tarkalleen neutraaliksi.

Kuinka hyvin laajakaistayhteyksien kehittäminen mielestäsi huomioidaan Lapin alueen muussa kehitystyössä ja/tai investoinneissa?

Avoimissa kommentoissa kuitenkin kritisoitiin sitä, että tällä hetkellä aluekehitys näyttyy liikaa vain suurten yksittäisten hankkeiden kautta, eikä digitalisaation tarjoamia mahdollisuuksia ymmärretä tai arvosteta tarpeeksi:

Nyt kaikki Lapin kehittäminen nähdään vain suurina hankkeina. Pitää olla kaivos, biotuotetehdas, voimalaitos tai suuri tuulimyllykenttä, jotta kunnat ja maakunta voivat nähdä valoa tunnelin päässä. Kaikki nuo rasittavat herkkää luontoamme kovalla kädellä. Sinne tänne pitkin kuntia ja Lappia syntyviä palvelu- luovan ja digitaalisen alan yrityksiä ja työpaikkoja pidetään enemmän puuhasteluna kuin todellisina tulevaisuuden valontuojina. Pitää olla "miesten työpaikkoja", ennen kuin arvo tunnustetaan. Viimeistään nyt pitäisi nähdä valokuituverkkojen arvo ja nostaa verkkojen alueita esiin kaikessa kuntien ja maakunnan viestinnässä. Nyt se on jäänyt talkoiden varassa pyöriville verkko-osuuskunnille.

Useassa vastauksessa korostettiin kuntien ja kaupunkien roolia laajakaistayhteyksien kehittämisessä. Eräs vastauksissa mainittu konkreettinen keino olisi huomioida yhteyksien kehittäminen nykyistä paremmin kuntien ja kaupunkien yhteisissä strategioissa ja investoinneissa. Myös riittävän ja toimivan rahoituksen tärkeyttä

korostettiin. Sen osalta myös Lapin liitolle asetettiin selkeitä toiveita, kun maakuntaliiton toivottiin yhdessä muiden liittojen kanssa vaikuttavan vielä nykyistäkin painokkaammin asian kansalliseen valmisteluun:

Kuntien ja kaupunkien tulisi mahdollisuuksien mukaan osallistua hankkeisiin. Lapin liiton panostus tulee pitää vähintään samalla tasolla. EU- ja valtion rahoituksen mahdollisuudet tutkittava hyvin tarkkaan.

Rahoitusta tulisi tarjota kunnille matalalla omarahoitusosuudella.

Maakuntaliitolta edelleen kovempaa painetta muiden alueiden kanssa kansalliseen strategiaan ja rahoitukseen.

Tärkeintä on edunvalvonta rahoitusten lisäämiseksi. Tällä hetkellä rahoitusten vähyys on suurin este valokuidun rakentamiselle.

Avoimissa kommentoissa painotettiin myös valokuituinvestointien yhteen liittämisen tärkeyttä muiden infra-hankkeiden kanssa. Samalla huolta kannettiin myös syrjäkyläin laajakaistainvestoinneista ja niiden toteutusmahdollisuuksista, niin rahoituksen kuin yleisen kiinnostavuuden näkökulmista:

Laajakaista tulee huomioida kaikessa rakentamisessa. Jos maata aukaistaan, kaapeli samaan kaivantoon. Sivukyläin laajakaistaa on viety maaseuturahaston ja Leadereiden hankkeissa esimerkiksi eteenpäin. Rakennettavaa on kuitenkin vielä paljon.

Valokuituinvestoinnit pitäisi Lapin alueella AINA liittää yhteen kaikkeen muuhun infra-investoimiseen. Oli se katu-, tie-, vesi-, maa-, kunnallistekniikka- tai muuta rakentamista. Vain siten voidaan isoja investointeja tehdä kustannustehokkaammin. Toinen ongelma on markkinaehtoisten toimijoiden halu investoida valokuituun ainoastaan taajamien ja väestökeskittymien alueilla. Tällöin Lapin kuntien harvemmin asutut alueet jäävät hyvin herkästi kokonaan vaille tarvittavaa tietoliikenneinfraa.

Taajamien ulkopuoliset verkot tarvitsevat investointitukea, ja myös tukea projektien toteutuksessa lähtökohtaisesti osuuskuntamallilla.

Yksi vastaaja kuitenkin koki, että olennaisempaa olisi keskittyä valokuituverkkojen sijaan mobiiliyhteyksien rakentamiseen. Kaiken kaikkiaan viestinnän merkitystä korostettiin laajakaistaan liittyvien asioiden huomioimisessa osana Lapin muuta kehitystyötä ja investointeja:

Osana Lapin kehitystyötä tulisi pyrkiä lisäämään kuidun tunnettavuutta ja sitä kautta paikallista kysyntää. Markkinoille on tullut viime vuosina toimijoita, jotka ovat valmiita rakentamaan erityisesti kuntataajamiin valokuituyhteyksiä markkinaehtoisesti, kunhan kysyntä vaan saadaan riittävälle tasolle.

LAPPI TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Laajakaista kuntien päätöksenteossa

Niin Lapin kuin muidenkin maakuntien kunnissa käydään aina väliajoin keskustelua ja pohdintaa siitä, miten kuntien tulisi suhtautua laajakaistarakentamiseen, ja millainen rooli kunnalla tulisi siinä olla. Päätöksenteossa on aina useita ulottuvuuksia, ja osin asiaan liittyvät keskeiset argumentit ovat keskenään ristiriitaisia ja vastakkaisia.

Laajakaistarakentamisessa on aina kyse pitkän aikavälin investoinnista. Kysyimmekin vastaajilta, mitä heidän näkemyksiensä mukaan kuntien tulisi päätöksenteossaan painottaa. Vastaajien tuli järjestää tarjolla olleet väittämät niin, että heidän mielestään paras väittämä oli ensimmäisenä ja huonoin viimeisenä. Tarjolla oli väittämiä, jotka keskittyivät sekä kunnan rahankäyttöön lyhyellä ja pitkällä aikavälillä, että palvelutarjonnan laajuuteen ja kattavuuteen.

Vastaajajoukko huomioiden ja väittämien kokonaissijoituksia tarkastellen, kunnan osallistuminen laajakais-tainvestointeihin nähtiin tärkeäksi. Mielenkiintoista kuitenkin on, että jakolinjoja on nähtävissä sen osalta, kuinka paljon ja missä laajuudessa kuntien tulisi osallistua laajakaistan edistämiseen. Selvästi suosituin 1. väittämä oli, että kunnan tulee investoida elinvoiman kehittämiseen pitkällä aikavälillä, vaikka se vaikeuttaisi kunnantaloustilannetta lyhyellä aikavälillä. Kuitenkin noin neljännes vastaajista koki, että laajakaistarakentamisen tulisi kuormittaa kunnan taloutta mahdollisimman vähän, vaikka se heikentäisikin kunnan elinvoimaisuutta tai palvelujen tasapuolisuutta. Kunnan taloudellisen vastuunkannon määrä laajakaistarakentamisesta näyttäisi siis jakavan vastaajia kahteen leiriin.

ARGUMENTTI	Vastaus							P.indx	Sijoitus
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.		
Kunnan tulee investoida elinvoimaisuuden ja kilpailukyvyyn kehittämiseen pitkällä tähtäimellä, vaikka se vaikeuttaisi kunnan taloustilannetta lyhyellä aikavälillä	44 %	16 %	12 %	5 %	21 %	2 %	0 %	107	1,00
Laajakaistarakentamisen tulee kuormittaa kunnan taloutta mahdollisimman vähän, vaikka sillä olisikin negatiivisia vaikutuksia kunnan elinvoimaisuuteen tai alueelliseen tasapuolisuuteen	26 %	9 %	14 %	28 %	16 %	5 %	2 %	139	1,30
Kunnan tulee perustaa päätöksensä tiedossa olevaan kysyntään, vaikka asukkailla ja yrittäjillä ei olisikaan tarkempaa tietämystä aiheesta	7 %	14 %	35 %	30 %	9 %	5 %	0 %	144	1,35
Kunta voi kantaa suuremman riskin hankkeista, jos sillä varmistetaan tasapuolisempi tarjonta ja järkevämpi hinnoittelu kaikille kuntalaisille ja yrityksille sijainnista riippumatta	14 %	35 %	7 %	9 %	7 %	7 %	21 %	157	1,47
Kunnan tulee rahoittaa vain alueita, joista saadaan suurin hyöty sijoitetulle rahalle - valokuitua ei kannata rakentaa syrjäseuduille	2 %	0 %	26 %	16 %	21 %	21 %	14 %	203	1,90
Kunnan tulee keskittyä päätehtäviinsä, eikä sijoittaa rahojaan kuituhankkeisiin - laajakaistayhteyksien rakentaminen tulee jättää kaupallisten toimijoiden harteille	7 %	26 %	5 %	12 %	16 %	26 %	9 %	180	1,68
Kunnan ei ole järkevää sijoittaa valokuituun, koska 5G ja tulevat 6G-verkot ratkaisevat nykyiset ja tulevat yhteystarpeet	0 %	0 %	2 %	0 %	9 %	35 %	53 %	274	2,56

Eroa voidaan nähdä myös sen osalta, tulisiko kunnan pyrkiä edistämään laajakaistan rakentamista mahdollisimman laajasti, vai sen sijaan keskittyä pelkästään alueisiin, joista saadaan suurin hyöty sijoituksille. Osa vastaajista piti palvelujen tasapuolista saatavuutta selvästi tärkeämpänä asiana kuin toiset.

Vastaajia osittain yhdistävä näkemys vaikuttaisi olevan, että kysynnän tulee ohjata tarjontaa ja kunnan päätöksentekoa – jopa siinäkin tapauksessa, että kuntalaisilla ei olisikaan täyttä ymmärrystä asiasta.

ARGUMENTTI	Sijoitus	1.-3. vastauksena	4. vastauksena	5.-7. vastauksena
Kunnan tulee investoida elinvoimaisuuden ja kilpailukyvyyn kehittämiseen pitkällä tähtäimellä, vaikka se vaikeuttaisi kunnan taloustilannetta lyhyellä aikavälillä	1,00	72 %	5 %	23 %
Laajakaistarakentamisen tulee kuormittaa kunnan taloutta mahdollisimman vähän, vaikka sillä olisikin negatiivisia vaikutuksia kunnan elinvoimaisuuteen tai alueelliseen tasapuolisuuteen	1,30	49 %	28 %	23 %
Kunnan tulee perustaa päätöksensä tiedossa olevaan kysyntään, vaikka asukkailla ja yrittäjillä ei olisikaan tarkempaa tietämystä aiheesta	1,35	56 %	30 %	14 %
Kunta voi kantaa suuremman riskin hankkeista, jos sillä varmistetaan tasapuolisempi tarjonta ja järkevämpi hinnoittelu kaikille kuntalaisille ja yrityksille sijainnista riippumatta	1,47	56 %	9 %	35 %
Kunnan tulee rahoittaa vain alueita, joista saadaan suurin hyöty sijoitetulle rahalle - valokuitua ei kannata rakentaa syrjäseuduille	1,90	28 %	16 %	56 %
Kunnan tulee keskittyä päätehtäviinsä, eikä sijoittaa rahojaan kuituhankkeisiin - laajakaistayhteyksien rakentaminen tulee jättää kaupallisten toimijoiden harteille	1,68	37 %	12 %	51 %
Kunnan ei ole järkevää sijoittaa valokuituun, koska 5G ja tulevat 6G -verkot ratkaisevat nykyiset ja tulevat yhteystarpeet	2,56	2 %	0 %	98 %

Kuitenkin arvattavasti kyselyyn vastanneiden yhteinen näkemys oli, että sijoittaminen valokuituverkkojen rakentamiseen on kunnalle järkevää. Eräs vastaaja toi esille myös asiaan liittyvän infrastruktuurin hallinnan näkökulman:

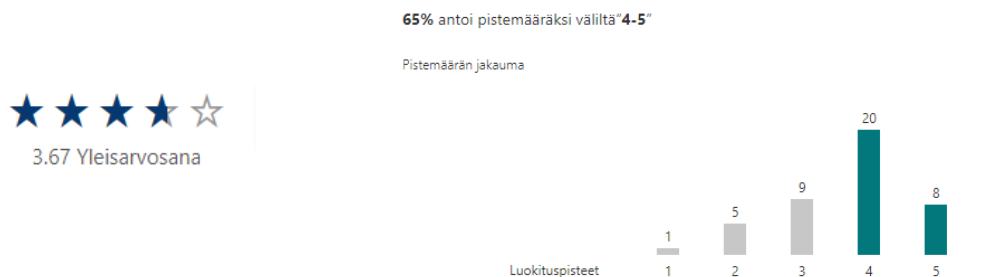
Valokuidun merkitys tunnustetaan koko ajan paremmin teknisellä tasolla, mutta muun muassa valokuituinfrastruktuurin omistamisen merkitystä ei tunnusteta. Omistajaohjaus tulisi pysyä kunnan näkökulmasta riittävällä tasolla omissa käsissään, eikä verkkoa pitäisi rakentaa ainoastaan ulkopuolisten toimijoiden toimesta.

Vastausten perusteella laajakaistakysymys osana kunnallista päätöksentekoa näyttäisi osittain jakavan mielenpiteitä, mikä edelleen vaikuttaa olennaisesti siihen, millaiseksi kunnan toimintaroolin asiassa tulisi muodostua. Selkeä enemmistö kyselyyn vastaajista kuitenkin koki, että kunnan tulee ja kannattaa investoida elinvoimaisuuden kehittämiseen. Julkisen palvelutuotannon peruspilaria, eli tasavertaista kohtelua, ei laajakaistan osalta koettu kaikin osin tarpeelliseksi. Osa vastaajista edustikin selkeämmin kantaa, jonka mukaan kunnan investoinnit tulisi kohdentaa vain elinvoiman kannalta keskeisille alueille.

Lappi laajakaistan investointikohteena

Vaikka Lapin maakunta on tunnetusti harvan asutuksen ja pitkien välimatkojen määrittämä, nähtiin maakunta tästä huolimatta varsin toteutuskelpoiseksi kiinteiden laajakaistayhteyksien rakentamisen näkökulmasta. Tätä koskevassa kysymyksessä neljä tähteä oli yksittäisistä annetuista vastauksista yleisin vaihtoehto, nostaten kokonaistuloksen yleisarvosanaan 3.67 eli selkeästi positiiviseksi.

Kuinka toteutuskelpoinen Lappi on kiinteiden laajakaistayhteyksien rakentamisen näkökulmasta?

Lapin laajakaistayhteyksien toteutuskelpoisuutta koettiin voitavan edistää julkisen tuen, tiedotuksen ja tutkimuksen sekä yhteistyön avulla. Esiin nostettiin myös tarve tarkastella laajakaista-asiaa laajempänä kokonaisuutena, eikä pelkästään yksittäisinä hankkeina.

Julkisen tuen tärkeyttä korostettiin useassa vastauksessa, koska yhteyksien ei nähdä kehittyvän pelkästään markkinaehtoisesti:

Vain ja ainoastaan yhteiskunnan tuella tai maksamana saadaan varsinaisten asutuskeskusten ja suurten matkailukeskusten ulkopuoliset alueet valokuidutettua.

Tukea kaikille alueille, vaikka pienemmällä prosentilla.

EU-osarahoituksella, sitouttamalla kunnat toimintaan.

Julkisiin tukien osalta toivottiin myös enemmän joustavuutta sen suhteen, miten alueiden tukikelpoisuus määrittyy. Vastauksissa toivottiin erityisesti aiemman valtioneuvoston laajakaistahankkeen toteuman tarkastelua nykyistä kriittisemmin uusien rahoituspäätösten yhteydessä:

Markkinatarkastelu pitäisi hoitaa tarkemmin eli niin, että katsottaisiin, onko talouksilla oikeasti varaa esim. Soneran verkkoon, vaikkakin se on joskus alueelle vedetty. Tarjoukset Soneralta ovat olleet poskettoman kalliita. Eikä se, että alue ei ole tukikelpoinen sen takia, että joskus Soneran kaapeli on vedetty alueen läpi, mutta sitä ei oikeasti haluta tarjota kuluttajille tai yrittäjille markkinahintaan. Tämä hidastaa suunnattomasti kehitystä.

Laajakaistaviestinnän koettiin madaltavan laajakaistan käyttöönoton kynnystä, ja näin edistävän Lapin laajakaistayhteyksien rakentamiskelpoisuutta. Muun muassa hyvistä esimerkeistä ja jo rakennetuista verkoista toivottiin viestittävän nykyistä enemmän:

Tukea tarvitaan, mutta myös rakennettujen verkkojen esilläpito auttaa. Se todennäköisesti innostaa nyt omaa kyläverkkoa mieltiviä tahoja tarttumaan toimeen. Olemassa olevien kyläverkkojen laajennushankkeita pitäisi myös seurata kiinnostuneena ja tukea. Kyläverkoille on kertynyt kokemusta ja tietotaitoa, jotka helpottavat rakentamisen onnistumista.

Kertoa laajakaistan eduista, kustannuksista ja tarpeista sekä näinä päivinä että tulevaisuudessa. Mitä paremmin tietoa on teknologiasta, sen helpommin voidaan tehdä päätöksiä laajakaistan käyttöönotosta ja/tai laajentamisesta.

Yhteistyö nähtiin monellakin tavalla keskeiseksi keinoksi laajakaistan toteutusmahdollisuuksien edistämisessä. Mahdollisuutta yhteistyöhön selkeästi kaivataan niin toimijoiden kesken, kuin myös kuntien kanssa. Yhteistyö nähtiin sekä keinoksi parantaa resurssien kohdentumista, että hallita kokonaisuutta. Myös laajakaistarakentamisen vaikutuksia käsittelevää tutkimusta kaivattiin:

Yhteistyöllä. Pieni osuuskunta puurtaa ja rakentaa samaan aikaan iso toimija rakentaa alueella ja vie kaikki urakoitsijat omiin töihin. Pieni toimija joutuu tyytymään ulkopuolisiin urakoitsijoihin kalliimmalla. Yhteistarjousilla olisi myös saatu säästöjä paremmin.

Yhdistämällä hankkeita ja tuomalla saatavuuden kohtuu hintaiseksi kerta maksun näkökulmasta.

Alueellisen yhteistyön voima on suuri. Siihen pitäisi pystyä panostamaan enemmän. Selkeämpi organisoitumismalli ja yhteinen tavoite sekä suunnitelma. Suunnitelmassa tulee ottaa kantaa niin huoltovarmuuteen, saavutettavuuteen, kuin kuntalaisten tavoitettavuuteenkin.

Vahva yhteistyö kuntien kanssa, jotta saadaan riittävä kysyntä niin yksityisten kotitalouksien, kunnan palveluiden kuin yritysten kautta. Kunnalla merkittävä rooli kysynnän edistäjänä, ei välttämättä lainkaan hankkeiden rahoittajana.

Saattamalla yhteen päättäjät ja toteuttavat yritykset, sekä tekemällä neutraalia tutkimusta. Tutkimuksen tekijä tulisi olla teleliikenteestä riippumaton toimija.

Avoimissa kommentteissa tuotiin esille huoli laajakaistarakentamisen sirpaloitumisesta, laajempien kokonaisuuksien puuttumisesta ja alueellisen tasa-arvon toteutumisesta:

Näen vaarana rakentamisen sirpaloitumisen joko pieniin osuuskuntiin tai vain taajamiin kohdistuvana markkinaehtoisena rakentumisena. Silloin voi tulla todennäköiseksi, ettei kunta- tai aluekohtaisia kokonaisuuksia saada rakennettua ja alueiden välinen eriarvoisuus kasvaa. Tarkastelu pitäisi ottaa laajempiin toteutuksiin ja myös avata kunnille sitä, mitä tarkoittaa, jos toimija rakentaa verkon vain tiheimmin asutuille alueille koko kunnan toteutumisen näkökulmasta. Pitäisi yrittää löytää malleja, joissa pitkälläkin

takaisinmaksuajalla löydetäisiin tapa käsitellä kuntaa tai aluetta kokonaisuutena, ei osaoptimoituina pikkutoteutuksina.

Laajakaistan tärkeimmät kehityskohteet Lapissa

Kysyttäessä vastaajilta tärkeintä kehitettävää tietoliikenneyhteyttä tai -hanketta Lapissa, oli vastauksissa hajontaa. Osa toivoi valokuidun olevan saatavilla joka paikassa. Sen sijaan osa vastaajista näki laajakaistarakentamisen olevan tärkeää ensisijaisesti kuntataajamissa, jotta väestökeskittymät ja yritysalueet saataisiin hyvien yhteyksien piiriin. Vain muutama vastaaja mainitsi Lapin tärkeimpänä kehityskohteena runkoyhteytasolle sijoittuvan Arctic Connect -hankkeen.

Sivukylien valokuituverkot. Ne lisäävät palveluiden saatavuutta, ikäihmisten asumista kotonaan pidempään, opiskelua ja työntekoa paikkariippumattomasti jne.

Valokuituyhteys pitäisi olla kaikkien sähköistettyjen kiinteistöjen ulottuvilla

Taajamat, väestökeskittymät ja yritysalueet sekä päätiet tulee saada kattavan valokuituinfran piiriin.

Aasian merikaapeli Lapin kautta. Se toisi valokuituyhteyksien merkityksen hyvin esille, ja siirtäisi Lapin muutaman millisekunnin verran lähemmäs syrjäisimpiäkin metropoleja. Moni asia voi datayhteyksien nopeudesta riippuvilla markkinoilla olla tosiaan millisekunneista kiinni.

Vastaajien mielestä seuraavan viiden vuoden aikana laajakaistan osalta tärkeintä olisi kehittää yhteistyötä, markkinointi, rahoitusta, strategiaa ja rakentamista. Erilaisia kohteita mainittiin useita. Kuitenkaan selkeää kantaa ei kaikilta osin otettu siihen, mitä konkreettisia toimenpiteitä asioiden osalta tulisi tehdä, tai kuka/mikä vastaisi niiden toteuttamisesta. Esimerkkejä mainituista toimenpiteistä:

Tiedotus, tukirahoitus, kuntien investointihalukkuus, valokuitukentän yhteistyön tiivistäminen.

1) Maakunnan kehittäminen terveeltä pohjalta selkeän strategian turvin 2) Kuntien elinvoiman ja kilpailukyvyyn säilyttäminen 3) Kehittää sitä markkinaehtoista buumia, joka Suomessa on lähtenyt liikkeelle, eikä elää vanhoissa muistoissa 4) Luoda hyvät kontaktiverkot asioiden edistämiseen alueellisesti 5) Tehdä ihan käytännön toimenpiteitä runsaiden puheiden sijaan

Osuuskuntien kattojärjestö

Valokuituverkkotekniikan etujen ja valokuitualueiden markkinointi. Operaattorit ovat keskittäneet voimavaransa mobiilissa kilpailumiseen ja hehkuttavat sen tekniikan autuutta. Sanallakaan ei mainita, että sen toimivuus perustuu valokuituyhteyksiin. Jollakin pitäisi olla rahkeita pitää esillä ylivoimaista valokuituyhteyttä – kuitenkin ilman vastakkainasettelua. Molempia tarvitaan, ja sen pitäisi näkyä myös kaikille kuluttajille, jotta osattaisiin arvioida oikein liittymien etuja ja haittoja. Pitäisi saada julkisuuteen uutisia, joissa tuodaan esille onnistuneita valokuiturakentamisia, sen tuomia etuja ja menestystarinoita. Lumipallo pitäisi saada pyörimään. Nyt osuuskuntien rakentamia kyläverkkoja on ilmiselvästi tullut sellaisiin kyliin, joita kuntien päättäjät pitävät "väärinä". Vyöry on lähtenyt syrjäkylistä eikä keskustaajamista. Niissä yleensä odotetaan, että kunta tekee eikä harrasteta kylän yhteisiä talkoita, kuten syrjäkylillä on totuttu – pakon sanelemina.

Lapin osalta valokuitustrategialle olisi tarvetta. Strategia ohjaisi suunnitelmallisesti rahoitushakuja ja olisi myös viesti VM budjettineuvotteluihin.

Elpymisrahoituksen hyödyntäminen täysimääräisesti - paine valtiovallan suuntaan kuntien rahoitusosuuksien kohtuullistamisesta ja kansallisesta päätöksestä saattaa laajakaistat kuntoon myös harvaan asutuilla alueilla - infran ohella käytön/digitalisaation edistämistoimia.

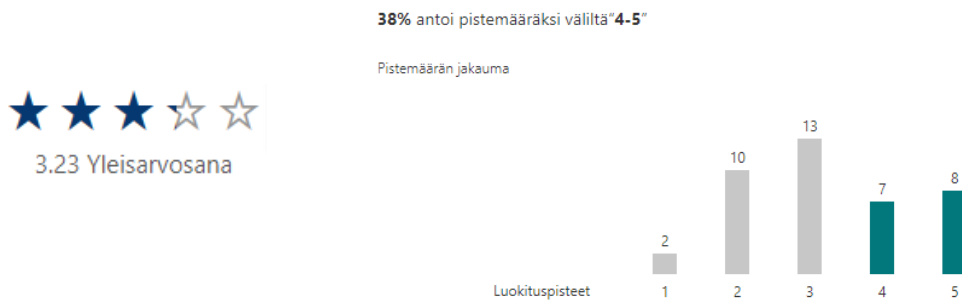
Valokuituyhteydet niin moneen kaupungin kiinteistöön kuin se on mahdollista toteuttaa käynnissä olevien ja käynnistyvien hankkeiden osalta.

Laajentaminen koko alueelle - 5G verkon huomioon ottaminen - 5G tarvitse kuitenkin toimiakseen valokuitua.

Datakeskusten rooli Lapin kehittämisessä

Lapissakin valokuituverkon investointeja on usein perusteltu mahdollisuuksilla datakeskusten saamiseen alueelle. Se on ollut myös keskeinen argumentti maakuntatasolla muun muassa Jäämeren datakaapelihankkeeseen liittyen. Todellisuus kuitenkin on, että Pohjois-Ruotsiin ja -Norjaan datakeskuksia on perustettu, mutta Suomen osalta tilanne on tyystin erilainen: Tähän mennessä toteutuneet datakeskusinvestoinnit ovat kohdentuneet pääosin eteläiseen Suomeen. Vastaajilta tiedusteltiin, kuinka realistisena he vielä kokevat isojen datakeskusten saamisen maakuntaan. Kysymys selkeästi jakoi vastaajia kantoja, niinpä annettujen vastausten yleisarvosana asettui varsin keskimääräiseksi:

Kuinka realistisena koet, että Lappiin vielä saataisiin isoja datakeskuksia?

Datakeskushankkeisiin liittyy selkeästi useita epävarmuustekijöitä, jotka saivat osan vastaajista suhtautumaan asiaan hyvin varauksellisesti:

Datakeskusten perustaminen Lappiin on etäisyyksien ja liikenteen solmupisteiden pohjalta aika hankala. Lisäksi "Itä" saattaa ohjata hankkeita siten, että hankkeiden toteuttaminen ei ole kaikista yksinkertaisinta verkon varmistuksineen ja investointeineen. Ehkä etäkonesalien perustaminen paikallisen liikenteen välittämiseksi todellisiin liikenteen solmupisteisiin voisi olla järkevä investointi. Suomen markkinaa seuranneena konesalihankkeet ovat muotibuumi, jotka harvassa paikassa johtavat todelliseen toimintaan eli hypetyks on valtava. Hyvän konesalinperustaminen vaatii rahaa n. 300-1000M€, ja sen jälkeenkin ulkomainen aluepolitiikka saattaa ohjata asioita muualle. Jos hankkeisiin ryhdytään, niin taustalla pitäisi olla vaikutusvaltainen asiakaskunta, joka sitoutuu pitkäaikaiseen yhteistyöhön. Tosin suuret toimijat tekevät usein omat konesalihankkeensa sen sijaan, että keskittäisivät toimintansa ulkoiselle toimijalle. Konesalin pitäjällä tulee olla pärjätäkseen laaja kansainväliset yhteydet ja kontaktit!

Asiaan positiivisemmin suhtautuvienkin keskuudessa tunnistettiin useampiakin tekijöitä, joita tulisi vielä kehittää edellytysten varmistamiseksi. Etenkin energian saannin ja sen hinnoittelun koettiin vaikuttavan datakeskusten sijoittumiseen. Lisäksi suunnitellulla Jäämerenkaapelilla nähtiin olevan ratkaiseva rooli asiassa.

Energian hinnalla on suuri merkitys. Se tulisi voida tarjota riittävän halvalla toimijoille. Nykyiset siirtohinnat lienevät liian korkeita.

Uusiutuvan ja kestävän, mm. tuulivoimaenergian tarjoaminen.

Hyvät ja supernopeat yhteydet maailmalle. Halpa sähkön hinta. Tehokas jäähdytys.

Aasian merikaapeli on varmaan se ratkaisevin tekijä. Se tekisi Lapista lähes www:n keskipisteen.

Myös markkinoinnin merkitys arvioitiin keskeiseksi. Osa vastaajista alleviivasikin, että ilman aktiivista markkinointia ja positiivisista asioista viestimistä ei datakeskuksia saada Lappiin:

Markkinointi (ulkolämpötilat). Hyvät tietoliikenne yhteydet. Energiansaanti ja edullisuus.

Kun infra on kunnossa niin voi markkinoida asiaa.

Olla mukana markkinoinnissa, olisi näitä tulossa, jos vain halua olisi ottaa vastaan.

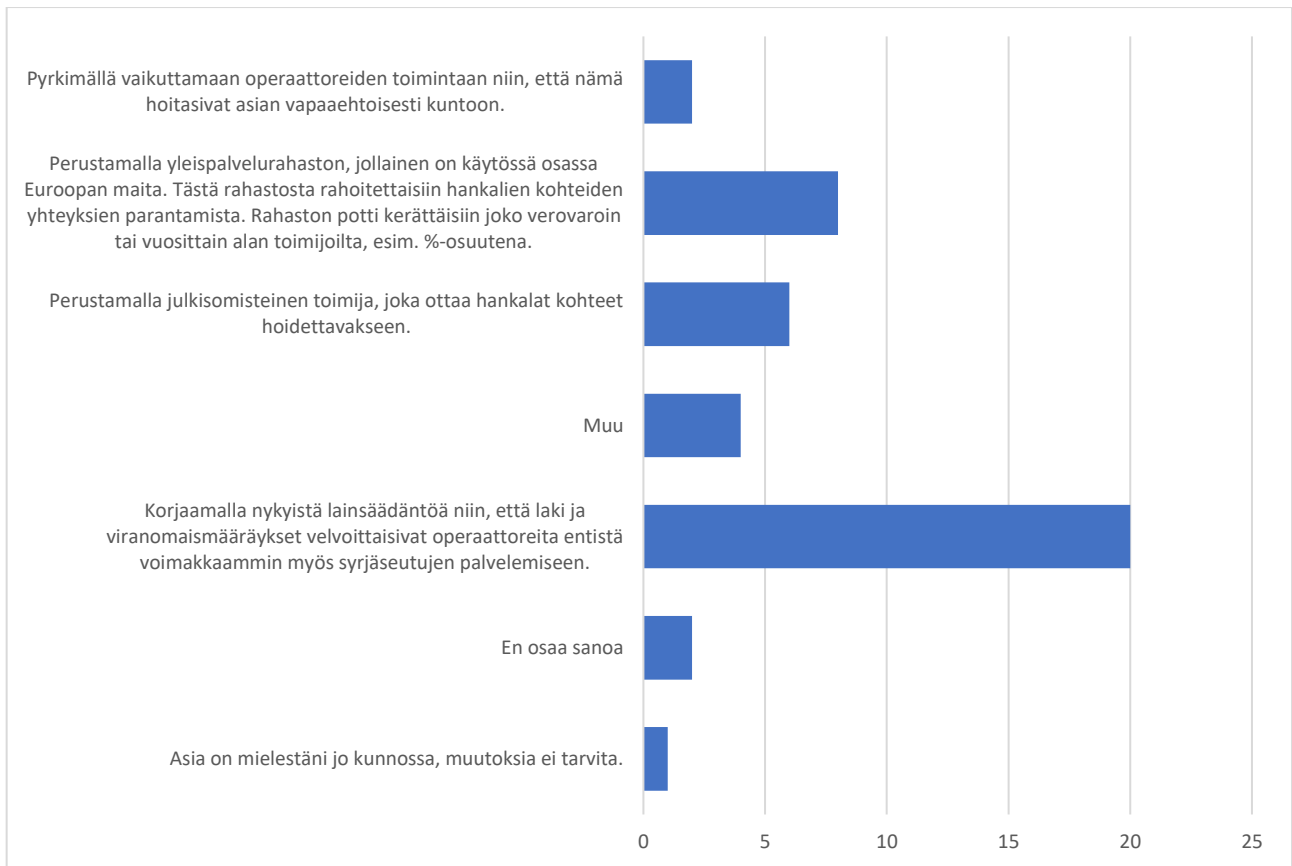
Datakeskustoimijoiden hankkiminen alueelle vaatii paljon työtä. Se vaatii työtä alueen markkinoinnissa, mutta myös päätöksenteossa. Alueellisen päätöksenteon tulee tukea datakeskustoiminnan näkökulmasta järkevää kaavoituspolitiikkaa ja synergioita.

Mobiiliyhteydet ja yleispalveluvelvoite

Lapissa myös mobiiliverkkojen kuuluvuuksissa on edelleen isoja puutteita. Useista kunnista löytyy nykyäänkin paikkoja, joissa yhteydet eivät toimi hyvin tai käytännössä lainkaan. Näiden puutteiden on todettu haittaavan arkea, aiheuttavan vaaratilanteita asukkaille ja vapaa-ajan asukkaille, sekä estävän yritystoimintaa. Pelkästään markkinaehtoisesti tilanne ei ole vuosien saatossa korjaantunut.

Nykyisen lainsäädännön tuntema keino tilanteen parantamiseksi, eli yleispalveluvelvollisen operaattorin nimeäminen ei myöskään vaikuttaisi toimivan: Prosessi on osoittautunut hankalaksi, sekä saavutettu ratkaisu usein kalliiksi ja sisällöltään heikoksi. Esimerkiksi yleispalvelun mukainen laajakaistayhteysnopeus on nykyisin ainoastaan 5 Mbit/s, mikä tekee siitä käytännössä hyödyttömän tavanomaiseen arkikäyttöön. Haasteena lisäksi on, että yleispalveluvelvoite ei koske vapaa-ajan asuntoja.

Vastaajilta kysyttiin, millä vaihtoehtoisella tavalla tilannetta saataisiin parannettua. Annettujen vaihtoehtojen lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus jättää kokonaan oma vastaus (Muu).

Selkeästi eniten kannatusta sai vaihtoehto, jossa nykyistä lainsäädäntöä korjattaisiin niin, että se velvoittaisi operaattoreita palvelemaan entistä voimakkaammin myös syrjäseutuja. Osassa Euroopan maita käytössä oleva yleispalvelurahasto-malli sai toiseksi eniten kannatusta. Muissa vastauksissa korostettiin muun muassa yksittäisten toimijoiden vastuuta yhteyksien parantamisessa.

Vastajat olivat pääsääntöisesti yhtä mieltä siitä, että tavanomaiset käyttötarpeet kattava laajakaistayhteys tulisi myös lainsäädännössä virallisemmin määritellä vastaavaksi peruspalveluksi kuin sähkö- ja vesi. Selvitysten mukaan yleisimpiä laajakaistayhteyden käyttökohteita peruskäytön (tiedonhaku, pankkiasiat, sähköposti, some jne.) lisäksi ovat muun muassa tv- ja streaming-palvelut, etätönteke, etäopiskelu ja pelaaminen. Tavanomaiset käyttötarpeet kattava yhteys voisi näin ollen tarkoittaa vähimmäisnopeudeltaan esimerkiksi noin 30-50 Mbit/s laajakaistayhteyttä.

13. Tulisiko nykyajan tavanomaiset käyttötarpeet kattava laajakaistayhteys määritellä myös virallisemmin lainsäädännössä vastaavaksi peruspalveluksi kuin sähkö- ja vesi?

Vapaa-ajan asuntojen liittämistä yleispalveluvelvoitteen piiriin kannatettiin selvästi. Tämä tarkoittaisi sitä, että myös säännöllisessä käytössä olevilla vapaa-ajan asunnoilla tulisi olla riittävä mobiiliverkon kuuluvuus, mikä mahdollistaisi puhelinyhteydet ja tavanomaiseen käyttöön soveltuvat laajakaistayhteydet.

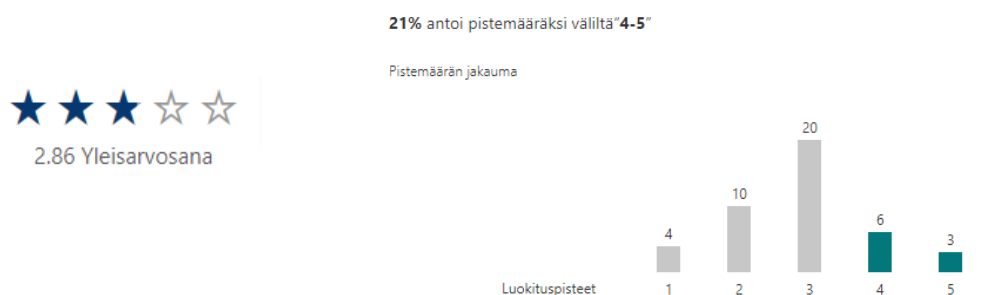
14. Tulisiko myös vapaa-ajan asunnot sisällyttää jatkossa puhelin- ja laajakaistayhteyksiä koskevan yleisen palveluvelvoitteen piiriin?

Vapaa-ajan asuntojen sisällyttäminen yleispalveluvelvoitteeseen varmistaisi muun muassa etätyönteon edellytysten toteutumisen niiltä käsin. Tämä tietysti edellyttää, että myös yleispalvelun yhteysnopeudet olisi määriteltävä tältä tukevalle tasolle.

Julkiset tuki-instrumentit

Laajakaistarakentamiseen suunnatut julkiset tuet herättävät paljon keskustelua toimijoiden keskuudessa. Vastaajilta kysyttiin, kuin hyvin heidän tietämänsä julkisen tuen instrumentit toimivat yleisesti arvioiden. Saatujen vastausten yleisarvosana asettui neutraalille tasolle, aavistuksen negatiiviseen suuntaan.

Julkisten tukien toimivuudessa tunnistettiin useita kehittämiskohtia. Yleisin kritiikin kärki kohdentui tarjolla olevan rahan riittävyyteen. Myös tukirahoitukseen liittyvä byrokrania sai osansa palautteesta.

Mielestäni pitäisi tukea enemmän, jotta voisimme saada alueet mahdollisimman kattaviksi. Pääosin hinta on se mikä ratkaisee käytön yleistymisen.

Enemmän jaettavaa. Nykyinen tuki on kilpailun takana.

Mitätön rahoitus koko Suomessa ja suuri omarahoitusprosentti kunnille.

Kuntataajamat rakentuvat lähtökohtaisesti markkinaehtoisesti ilman julkisia tukia. Julkiset tuet tulisi kohdistaa taajamien ulkopuolelle, jossa verkkoja on vaikea saada rakennettua kannattavasti pitkien etäisyyksien johdosta ilman tukia.

Enemmän alueellisia hankkeita kuin valtakunnallisia. Valtakunnallisissa hankkeissa Lappi ja muukin syrjäseutu "unohdetaan".

Omarahoitusosuuden kattaminen täysin talkoovoimin tulisi olla mahdollista kaikissa instrumenteissa.

Tukia on edelleen valitettavan monia erilaisia. Perusteena sille toki on Suomen kokoisen maan erilaiset olosuhteet eri osissa maata.

Ainakin pienentämällä byrokratiaa. Se on suurimpia kynnyksiä ylitettäväksi. Olisiko aika perustaa hankeavustajan virka tukemaan rakentamisesta kiinnostuneita tahoja?

Vastaajilla oli selvästi eniten kommentoitavaa EU:n maaseuturahaston tukeen liittyen, johtuen ainakin osittain osuuskuntatoimijoiden suuresta vastaajamäärästä. Tuki-instrumentin osalta eniten moitittiin tuen riittävyyttä ja hankekokoon liittyviä rajoituksia:

Julkinen tuki 70 % on riittämätön. Sitä pitäisi korottaa.

Haettavien tukien määrä esimerkiksi kyläverkoille on 2M€, mikä johtaa juuri sirpaleiseen rakentamiseen, ei mahdollisuuteen hakea isommille kokonaisuuksille rahoitusta kerralla. Myös haettavien tukien määrä kokonaisuudessaan on riittämätön.

Hankkeita [tulisi] yhdistää ja hallintoa yksinkertaistaa niin, [että] jää enemmän rahaa oikeaan rakentamiseen.

Nykykriteerien mukaiset tukikelvottomat alueet, taajamat, jäävät vaille mahdollisuutta.

Ei onnistu taajama tai lähiö rakentaminen.

Nykyinen tuki repii liikaa (ainakin Maaseuturahaston tuki), yksittäisten, vapaaehtoisten talkoolaisten selkänahasta.

Suomessa on selkeästi menossa kehitys, jossa yhteiskunnan tukia pyritään hyödyntämään omien alueiden laajentamiseen sen sijaan, että haettaisiin oikeita kohteita tekemiseen. Tämä johtaa helposti tukien johtumiseen alueille, jotka eivät tukea tarve. Tällöin ne todelliset tukea tarvitsevat alueet jäävät paitsioon. Ehkä väärinkäytöksiin tulisi puuttua voimakkaammin!

Julkisiin tukiiin liittyvä kritiikki kertoo osaltaan niihin kohdentuvista tarpeista – mutta myös sen, että tukia käytetään. Tämä näkyy erityisesti maaseuturahaston tuen kohdalla. Rahan riittävyyden lisäksi, kehittämistä tuntuisi olevan etenkin hankkeiden hajanaisuuden, hankekokonaisuuksien pirstaloitumisen ja koordinaation puuttumisen ratkaisemisessa.

Koordinaatio ja yhteistyö Lapin laajakaistarakentamisessa

Markkinaehtoisesti etenevä laajakaistarakentaminen ei kohdennu tasapuolisesti eri alueille, vaan suosii tiiviisti asuttuja taajamia, ja erityisesti kunta- ja kaupunkikeskuksia. Kaupungeissa kilpailu on kovaa, ja sinne rakentuu usein päällekkäistäkin infrastruktuuria asiakkaiden tavoittamiseksi. Osin tilanne on seurausta muun muassa valokuituun liittyvien operaattorituotteiden korkeasta hintatasosta. Infraan liittyvä yhteistyö ja investointien koordinointi voisivat olla keino välttää päällekkäisiä investointeja, mikä puolestaan edesauttaisi investointien laajentumista myös harvemmin asutuille seuduille. Investointien koordinointi saikin vastaajilta selkeästi kannatusta:

15. Kaikki laajakaistatoimijat (myös Lapissa) kehittävät verkkojaan itsenäisesti ja omien intressiensä mukaisesti. Liiketaloudellisesti tämä on normaali toimintamalli, mutta on käytännössä johtanut päällekkäiseen infrastruktuuriin tietyillä alueilla, ja vastaavasti tarjontapuutteisiin toisilla alueilla.

Tulisiko laajakaistainvestointeja mielestäsi koordinoida ja yhdistää jollain tavalla niin, että jatkossa päällekkäisyyksiä voitaisiin välttää ja samalla mahdollistaa investointivarojen kohdentaminen myös laajemmalle alueelle tasapainoisemman tarjonnan saavuttamiseksi?

Vastaajilta kysyttiin myös heidän omaa näkemystään vallitsevaan tilanteeseen:

Yhteinen visio ja tahotila puuttuu. Hankkeet hajallaan ilman koordinaatiota.

Rahan ja/tai resurssien puute. Koordinointiin voitaisiin luoda erillinen paikallinen taho, joka olisi joustava ja nopea toimija päätöksissään. Liika byrokratia haittaa toimintaa.

Pienet osuuskunnat toimivat yksin. Synergian puute!

Teleoperaattoreilla on valtavat markkinointikoneistot, joiden ansiosta moni uskoo mobiiliverkkojen riittävyyteen ja 5G:n ylivoimaisuuteen. Voittoa tavoittelevien yritysten ei ole ollut kannattavaa rakentaa harvaan asutulle maaseudulle ja yhden kotitalouden liittymiskustannukset nousisivat liian korkeiksi. Osin kyse on myös yritysten mielikuvista siitä, että "Lapissa ei asu ketään". EU-rahoitteisten valokuituverkkojen myötä tätä mielikuvaa on saatu kumottua ja yksityiset valokuitujen rakentajat ovat kiinnostuneempia myös Lapista.

Merkittävä osa laajakaistainvestointien koordinoimista kannattaneista, toivoi sen kuitenkin pysyvän paikallisissa käsissä. Tällöin vastaajien mielestä kyettäisiin toimimaan joustavasti. Samaan aikaan nähtiin kuitenkin haasteita vaikuttamismahdollisuuksissa isojen yhtiöiden toimintaan, sekä pelättiin mahdollisia vääristymiä kilpailutilanteeseen – vaikkakin jo muun muassa yhteisrakentamislaki edellyttää infrahankkeiden koordinoimista tietyiltä osin.

Mielestäni Lapin osalta se tulisi koordinoida paikallisesti. Lapissa on osuuskuntia, jotka mielellään ns. "lyötytyisivät yhteen" valokuituyhteyden jatkojalostamiseksi.

Paikallisesti koordinoida. Perustaa siihen kyseinen tehtävä Lapin osalta, joka alkaa asiaa vetämään, esim joku aktiivinen verkohaltija.

Paikallisuus on valttia ja terve kilpailu suomalaisen elinkeinon perusta. Suomen telemarkkinassa markkinoiden jakaminen on ehdottomasti kielletty ja vastoin länsimaista yhteiskunnan periaatteita eli se ei ole keino asioiden edistämiseksi (vaikka haluaisikin). Kilpailun vääristyminenkin johtaa pitkällä aikavälillä surullisiin lopputuloksiin eli yhteiskunnan tukimuotojen suhteen pitää olla tarkkana niiden toteuttamisesta. Suomi ei ole korruptiovapaa maa, vaikka kohtuullisen hyvä tilanne onkin.

Paikalliset toimijat ovat usein "ketterämpiä" toimissaan/hankkeissaan. Valtakunnalliset operaattorit ovat niin isoja, että siinä tulee hitautta ja he myös ovat hinnoitelleet itsensä "ulos" ainakin normaalin kuntalaisen kiinteistöliittymien osalta.

Osa vastaajista koki, että paras taho koordinoimaan hankkeita olisi toimijoiden sijaan jokin viranomaistaho. Osa sen sijaan katsoi, että koordinoimista tulisi tapahtua suoraan valtakunnallisella tasolla:

Viranomainen tai jonkin muun julkisen sektorin maakunnallinen toimija koordinoijaksi.

Lapin liitto. Koordinoimista olisi erittäin tärkeää, koska jo olemassa olevaa kuituverkkoa voitaisiin hyödyntää. Nyt vaikuttaa olevan kuituverkkoa, jota ei hyödynnetä vaan uusi toimija kaivaa uuden kuidun.

Operaattorit keräävät nyt rusinat pullista ja se meno jatkuu todennäköisesti. Jos asiaa aletaan koordinoida, taidetaan tarvita valtakunnallista toimijaa. Paikallisilla toimijoilla ei taida olla rahkeita isoja operaattoriyhtiöiden paimentamiseen. Paikallisesti pitäisi olla kyllä hereillä esimerkiksi 3G-verkkojen sulkemisuutisista. Pitäisi selvittää, tuleeko kyseiselle, yleensä pidemmälle ulottuvalle alueille kehittyneempää tekniikkaa. Lapissa matkailu kasvaa ja ihmiset liikkuvat yhä enemmän luonnossa. Turvallisuus ja avun saanti hätätapauksissa heikkenee, jos katvealueet kasvavat.

Viestintäviraston tulisi ottaa vahvemmin otetta nykytilanteen selventämiseksi.

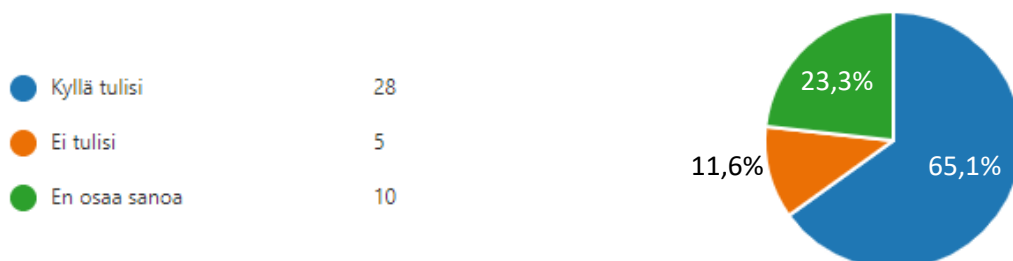
Operaattoreilla ei ole taloudellisia intressejä laajakaistan saamiseksi Lapin syrjäkyliin. Koordinoimista tulisi tehdä valtakunnallisesti.

Pitäisi olla vaikka yksi valtiojohtoinen operaattori, mikä myisi palveluja muille verkon tarvisijoille.

Joka tapauksessa on selvää, että laajakaistan parissa toimivat toivoivat yhteistyötä ja hankkeiden koordinoimista – vaikkakaan kovin yhtenäistä näkemystä ei esiintynyt siitä, miten tai kenen toimesta koordinoimista tulisi organisoida. Joka tapauksessa, selkeää kannatusta sai myös malli, jossa laajakaistarakentamiseen tarkoitettuja

julkisia tukia keskitettäisiin koordinoitun rakentamissuunnitelman edistämiseen. Noin reilu viidennes ei osannut ottaa kantaa kysymykseen.

17. Jos laajakaistainvestointeja jatkossa koordinoitaisiin, tulisiko myös laajakaistarakentamiseen tarkoitettut julkiset tuet keskittää jatkossa tämän koordinoitun suunnitelman edistämiseen?

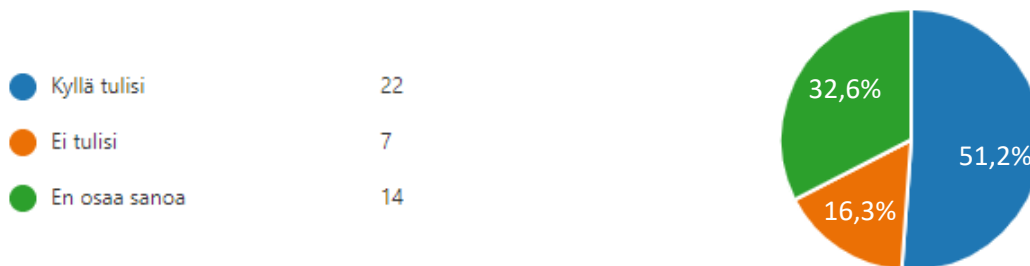
Toimijoiden keskuudessa selkeästi jakava kysymys on, tulisiko laajakaistaan liittyvä tarkastelu tehdä alueellisesta vai valtakunnallisesta näkökulmasta. Tämä tulee hyvin esille myös, kun vastaajilta kysyttiin heidän näkemystensä siitä, millainen yksittäinen taho olisi paras vaihtoehto Lapin laajakaistaverkkojen toteuttajaksi. Saadut vastaukset vaikuttaisivat heijastelevan varsin selkeästi vastaajien omia profiileja:

Vastauksissa alueelliset toimijat äänestivät alueellisen etenemisen puolesta, valtakunnalliset toimijat taas liuttivat koko maan kattavan lähestymistavan puolesta.

Lapin valokuiturakentamista on edistetty paljon kyläverkkohankkeilla. Lisäksi Lapista löytyy neljä valokuitua tarjoavaa kuntayhtiötä. Vastaajilta kysyttiin heidän näkemystään siitä, tulisiko näiden alueella jo toimivien tahojen ottaa suurempaa vastuuta myös muun maakunnan laajakaistarakentamisesta:

22. Lapissa toimii neljä valokuitua tarjoavaa kuntayhtiötä (Ranua, Rovaniemi, Sodankylä ja Tervola) ja yli 20 paikallista kyläverkkoa. Tulisiko näiden alueella jo toimivien yhtiöiden ja osuuskuntien rakentaa laajemmin myös muita Lapin alueita?

Vaikuttaisi siltä, että myös toimijoiden on osin vaikea löytää yksimielisyyttä sopivasta etenemismallista: Noin puolet vastaajista näki, että alueelle jo toimivien tahojen tulisi rakentaa valokuituverkkoa laajemmin myös muualle Lappiin. Kuitenkin merkittävä osa vastaajista (noin 33 %) ei osannut sanoa kantaansa. Toimijoiden laajentumista muille alueille vastusti noin 16 % vastaajista.

Alueellisten toimijoiden osalta tiedusteltiin myös, missä asioissa näiden tulisi vastaajien mielestä tehdä yhteistyötä. Merkittävä osa vastasi, ettei osaa nimetä yksittäisiä asiakkoita – mutta nimesi silti joukon yhteistyökohteita. Tämä voi kertoa siitä, ettei vastaajilla ei välttämättä ole kovin vahvaa kantaa asiaan, mutta kenties ehdotuksia yhteistyön sisällöstä.

Tiedottaminen ja markkinointi korostuvat jonkin verran myös tämän kysymyksen vastauksissa. Kaiken kaikkiaan vastaajat selvästi näkevät mahdollisuuksia laaja-alaiseen yhteistyöhön alueellisten toimijoiden kesken. Epäilijöitäkin asiaan oli:

Telemarkkinassa Finnet yhtiöiden yhteistyö on osoittautunut mahdottomaksi eri omistajien takia. Valokuituverkkojen osalta paikallisten toimijoiden yhteen liittäminen on vielä vaikeampaan kuin Finnet -yhtiöiden yhteistyö eli paras tapa voisi olla vertaistuki ja parhaiden käytäntöjen jakaminen ja asioiden katsominen eteenpäin pitkäjänteisesti.

PÄÄTELMÄT

Yhteenvetoa

Etätyö on lisännyt ymmärrystä toimivien tietoliikenneyhteyksien merkityksestä. Laajakaistan parissa toimivien mukaan tämä ymmärrys on vielä osin puutteellista. Esimerkiksi etätyö nähdään vielä osittain yksilökysymyksenä, eikä sen laajempia merkityksiä edelleenkaan ymmärretä. Koska valokuituverkon ja toimivien laajakais-
tayhteyksien aluetaloudellisia vaikutuksia ei kaikilta osin tunnisteta, jäävät niiden tarjoamat mahdollisuudet osin hyödyntämättä myös aluekehitystyössä. Kritiikkiä tulee muun muassa siitä, että Lapin maakunnan kehittämisessä huomiota kiinnitetään usein vain isoihin hankkeisiin ja kokonaisuuksiin – digitaalisen liiketoiminnan mahdollisuuksille ei juurikaan anneta sijaa. Laajakaista- ja etenkin valokuituverkkojen rakentaminen tulisi vastaajien mielestä huomioida vielä nykyistäkin paremmin maakunnan muussa kehitystyössä ja muissa investoinneissa. Myös yhteisrakentamisen suhteen tunnistetaan vielä kehittämistarvetta. Vastaajien mielestä myös kuntien tulisi selkeämmin sekä erikseen että yhdessä huomioida asiaa kehitysstrategioissaan.

Lapin haasteellisuutta ja vaikeutta toimintaympäristönä usein surkutellaan, mutta ainakin vastaajien mielestä tämä on osin perusteetonta laajakaistarakentamisen osalta. Lappi nähdään yllättävänkin positiivisesti kiinteiden verkkojen rakentamisen näkökulmasta. Selvää kuitenkin on, että Lapissa laajakaistarakentaminen vaatii vahvaa julkisen tuen panosta. Tukirahoituksen riittämättömyys ja joustamattomuus koetaan selkeäksi puutteeksi, mikä on rajoittanut sekä yksittäisten hankkeiden lukumäärää, että niiden laajuuksia. Tämä on toimijoiden näkemysten mukaan johtanut siihen, että maakunnan laajakaistaverkoista on rakentunut varsin pirstaleinen kokonaisuus, eikä mahdollisia synergiaetuja kyetä näin ollen saavuttamaan. Tukimääriä tulisi kyetä selvästi kasvattamaan nykyisestä, samoin myös kehittämään nykyisiä tukiehtoja.

Valokuituyhteyksien lisäksi, myös mobiiliyhteyksissä riittää Lapissa edelleen kehitettävää. Maakunnasta löytyy edelleen useitakin paikkoja, joissa yhteydet toimivat todella heikosti tai eivät ollenkaan. Ainoa lainsäädännön tuntema keino yhteyksien korjaamiseksi on yleispalvelu, mutta sen toimivuus voidaan arvioida monelta osin puutteelliseksi. Suomessa yleispalvelu on pyritty toteuttamaan nimenomaan velvoitteen kautta, jolla yleispalveluyhteyksien toteuttaminen annetaan aina tietyille alueella toimivalle operaattorille. Muutamassa Euroopan maassa on käytössä yleispalvelurahasto, jonka tuotto kerätään toimijoilta tai verovaroin, ja jonka tuotosta rahoitetaan yleispalveluyhteyksien rakentamista. Kysyttäessä vastaajilta millä keinoin yleispalvelun toimivuutta voitaisiin heidän mielestään parantaa, sijoitui yleispalvelurahaston perustaminen myös Suomeen toiseksi parhaaksi vaihtoehdoksi. Sen sijaan eniten kannatusta sai vaihtoehto kiristää lainsäädäntöä ja viranomaisvelvoitteita niin, että ne velvoittaisivat operaattoreita palvelemaan voimakkaan myös syrjäisiä seutuja.

Vastaajat olivat pääsääntöisesti yhtä mieltä siitä, että tavanomaiset käyttötarpeet kattava laajakaistayhteys tulisi myös virallisemmin määritellä lainsäädännössä vastaavaksi peruspalveluksi kuin sähkö- ja vesi. Toinen yleispalveluun liittyvä puute laajakaistan osalta onkin laissa määritelty yhteysnopeus, joka ei käytännössä mahdollista kaikkia nykyisin tavanomaiseksi katsottavia käyttötarpeita. Yleispalveluvelvoitteen mukainen yhteysnopeus nostettiin äskettäin 5 Mbit/s, mutta sekään ei vielä riitä vastaamaan keskimäärin toteutuviin yhteysnopeuksiin. Yleispalvelu ei myöskään tällä hetkellä huomioi vapaa-ajan asuntoja, joiden liittämistä yleispalveluvelvoitteen piiriin kannatettiin selvästi kyselyyn vastanneiden joukossa. Vapaa-ajan asuntojen sisällyttäminen yleispalveluvelvoitteeseen takaisi muun muassa etätyönteon edellytykset, sekä mahdollistaisi monipaikkaisen asumisen.

Kunnilla nähdään olevan selkeä rooli laajakaistasaatavuuksien edistämässä ja osittain myös rahoittamisessa. Jonkin verran näkemuseroja on kuitenkin sen osalta, missä laajuudessa ja missä määrin kuntien tulisi asiaan osallistua. Investoiminen elinvoimaisuuden kehittämiseen lyhyen aikavälin taloustilanteesta riippumatta nähtiin kuitenkin yleisimmin tärkeäksi. Kuitenkin jopa neljännes vastaajista piti tiukkaa taloudenpitoa kaikista

tärkeimpänä kriteerinä, vaikka sillä olisikin negatiivisia vaikutuksia kunnan asemaan. Myös se, että muun muassa laajakaistapalvelujen tasapuolisen saatavuuden turvaaminen kuntien päätöskriteerinä jakaa vastaajien näkemyksiä, nostaa esiin mielenkiintoisia, mutta tällä erää avoimeksi jääviä lisäkysymyksiä.

Toimijoiden itsensä nimeämät laajakaistaan liittyvät strategiset kehityskohteet voidaan karkeasti jakaa kahteen kategoriaan: verkkojen rakentamiseen ja yhteistyöhön. Huomionarvoista on, että infrastruktuurin osalta tärkeimmäksi asiaksi nostetaan yleisimmin lähialueen tarjonnan laajentaminen, muutamien nostaessa esille Jäämeren kaapelihankkeen. Näiden väliin jää kuitenkin paljon runkoverkkoihin liittyviä kysymyksiä, joita ainaakaan vielä tällä hetkellä ei nähty keskeiseksi. Tätä voidaan tietysti selittää toimijoiden omat profiilit huomioiden. Datatalouteen liittyvänä tähtenä alueellisessa kehittämisessä mainitaan usein datakeskusten saaminen maakuntaan. Vastaajien näkemysten perusteella suurin into asiaan on ehkä jo varissut, ja tällä hetkellä datakeskuksiin suhtaudutaan lähinnä neutraalisti. Mahdollisuudet yhä tunnistetaan, mutta myös edellytyksiin liittyvä realismi on selvästi läsnä.

Selkeimmät viiden vuoden kehityskohteet monelle vastaajalle ovat lopulta markkinointiin, strategiaan ja rahoitukseen liittyvät kysymykset. Useimmin mainittu, ja ehkä siksi tärkein kohde löytyy yhteistyön kehittämisestä. Alueellisten toimijoiden keskuudessa on selvä tilaus yhteistyön lisäämiselle, sekä laajakaistahankkeiden yhteiselle koordinaatiolle. Etenkin pienet osuuskuntatoimijat kokevat tällä hetkellä jääneensä varsin yksin hankkeidensa kanssa. Yhteistyön mahdollisuuksia tunnistetaan varsin laaja-alaisesti, erityisesti markkinoinnin ja tiedottamisen osalta. Sekä yhteistyö- että koordinaatiokysymyksen osalta on kuitenkin huomattavaa, että toimijoilla ei ollut selkeää näkemystä siitä, miten organisoitumisen kysymyksissä tulisi toteutua. Esimerkiksi koordinaation osalta osa peräänkuuluttaa valtakunnallista näkemystä, vastaajien enemmistön painottaessa alueellisen koordinaation puolesta. Organisoitumisen osalta vastuukysymys jää selvästi avoimeksi – jonkun tulisi ottaa vetovastuu ja hoitaa asia kuntoon, mutta kuka – jää epäselväksi. Osittain tätä vetovastuun viittaa tarjotaan myös viranomaisille. Tämä ei tosin olisi täysin ongelmaton vaihtoehto johtuen muun muassa eri viranomaisten rooleista regulaatioon tai rahoitukseen liittyen. Viranomaisilla voisi kuitenkin olla rooli organisoitumisen avustamisessa, mutta niin, että vetovastuu olisi toimijoilla itsellään. Joka tapauksessa, yhteistyön tulisi toteutuessaan olla mahdollisimman ketterää ja joustavaa.

Tiedotuksen ja markkinoinnin tärkeys korostui vastauksissa useammankin kysymyksen yhteydessä. Niiden tärkeyttä painotettiin muun muassa laajakaistan positiivisista aluetaloudellisista vaikutuksista viestimässä. Olevaa valokuitusaatavuutta tulisivin usean vastaajan mielestä markkinoida selvästi nykyistä enemmän, koska sen uskottiin muun muassa vaikuttavan positiivisesti alueen houkuttelevuuteen ja elinvoimaisuuteen. Laajakaistaviestinnän koettiin myös madaltavan laajakaistan käyttöönoton kynnystä, ja näin edistävän maakunnan laajakaistayhteyksien rakentamiskelpoisuutta. Lisäksi hyvistä esimerkeistä toivottiin viestittävän enemmän. Aktiivinen viestintä nähtiin myös keinoksi edistää sekä laajakaistan huomioimista muussa aluekehitystyössä että datakeskusten saamista Lappiin.

Laajakaistaviestintää on maakunnassa hoidettu aiemmin lähinnä eri julkisten toimijoiden hallinnoimien tiedotushankkeiden kautta. Tätä nykyä maakunnasta löytyy useita asiaan keskittyneitä toimijoita, joille on kertynyt aiheesta runsaasti tietotaitoa ja osaamista. Tämä potentiaali tulisivin valjastaa entistä paremmin hyötykäyttöön, ja siksi toimijoilla tulisi jatkossa olla selkeämpi vetovastuu myös laajakaistaan liittyvästä markkinoinnista ja tiedottamisesta. On selvää, että tämä vaatii toimijoilta vielä ainakin jonkin asteista keskinäistä organisoitumista toimintaedellytysten saavuttamiseksi ja vastuukysymysten ratkaisemiseksi.

Kaiken kaikkiaan laajakaistan parissa Lapin maakunnassa toimivilla oli havaittavissa pääosin myönteinen suhtautuminen maakunnan näkyisiin sekä toimintaympäristönä että investointikohteena. Julkisen tuen tarve ja riittävyys korostuivat kyselyn vastauksissa – asiat, joita pelkästään maakunnallisesti on mahdoton varmistaa. Kommentoissa tuotiinkin esille selkeitä pyyntöjä myös Lapin liitolle asian edistämiseksi entistäkin ponnokkaammin ja yhteistyössä muiden maakunnan liittojen kanssa. Edunvalvontaa tulee jatkaa ja myös kehittää.

Toinen kyselyn vastauksissa selkeästi korostunut teema oli paikallisten toimijoiden yhteistyön kehittäminen, joka tällä erää näyttäisi vielä vaativan parempaa organisoitumista ja ehkä eri näkemysten yhteensovittamista. Yhteistyö olisi myös keino kehittää useaan otteeseen mainittuja markkinointia ja tiedottamista.

Eväät jatkolle

Lapin laajakaistatoimijoille suunnatun kyselyn tavoitteina oli ensimmäistä kertaa kartoittaa laajemmin vastaajaryhmän näkemyksiä ja mielipiteitä laajakaista-asiassa, sekä tunnistaa siihen liittyviä kehitystarpeita. Tässä suhteessa kysely vastauksineen onnistui tavoitteissaan. Saadut vastaukset nostivat esille myös kokonaan uusia kysymyksiä, joita olisi myöhemmin aiheellista selvittää. Nyt saadut tulokset antavat kuitenkin hyvän pohjan asian jatkokehittämiselle tulevaisuudessa, sekä asettavat ensimmäisen kiintopisteen tarkastelulle. Sekä Lapin liittoa että muitakin viranomaisia tämän raportin tulokset auttavat hahmottamaan, miten nämä voisivat laajemmin edistää laajakaista-asiaa maakunnassa.

Edunvalvonnan ja vaikutustyön jatkaminen laajakaistarakentamisen rahoituksen kehittämiseksi niin ehtojen kuin rahan riittävyydenkin osalta on selkeästi tarpeen. Samanlaisin toimenpitein tulisi edistää myös yleispalvelumekanismien toimivuuden kehittämistä ainakin niin, että se vastaisi paremmin todellisiin tarpeisiin ja huomioisi myös vapaa-ajan asunnot. Myös toimijoiden keskinäisen yhteistyöedellytysten tukemiseen olisi tulosten perusteella tarvetta, samoin kuin vaikuttamiseen laajakaista-asian sisällyttämiseksi nykyistä paremmin kuntien päätöksiin ja strategioihin. Tulosten perusteella parannusta kaivataan lisäksi laajakaistan huomioimisessa maakunnan muussa aluekehitystyössä, kuten myös digitaalisen liiketoiminnan mahdollisuuksien edistämisessä.

Kyselyyn vastanneiden enemmistön näkemys oli, että jos maakunnan laajakaistarakentamiseen saataisiin koordinoitu suunnitelma, myös julkista rahoitusta tulisi kohdentaa tämän suunnitelman mukaisesti. Mahdollisuuksia tähän tulee ilman muuta selvittää, vaikka onkin todettava, että vielä sellaista suunnitelmaa ei ole olemassa, ja että annetuissa vastauksissa kehityskohteina korostuivat yhä eri toimijoiden omat investointitarpeet. Koordinoitu suunnitelma edellyttäisi eri maakunnan toimijoiden ainakin osittain yhteistä näkemystä investointitarpeista, ja vaatisi siten myös runkoverkoston huomioimisen, sekä mahdollisesti pelisäännöt muodostuvan kokonaisuuden hyödyntämiseen. Asian edistäminen on kuitenkin kannatettavaa – onhan yhteisestä näkemyksestä selkeämmin apua maakuntatason strategisessa kehitystyössä, mikä osaltaan edistäisi myös vastaajien esittämien toiveiden toteutumista. Toimijoiden yhteinen näkemys investointitarpeista voisi osaltaan muodostaa pohjan maakunnan tuleville laajakaistarakentamisen hankeohjelmille.

Suuret kiitokset kaikille kyselyyn vastanneille.

LAPIN LIITTO

maaseuturahasto

LAPIN LAAJAKAISTAN TOIMIJARAPORTTI

MARRASKUU 2021